

BİREYDE DİL BİLİNCİ

Birol İPEK¹

Özet

Bu yazıda bireyde dil bilinci ele alınmıştır. Birey toplum içinde yaşayan ve yaşadığı toplumun bir parçası olan varlıktır. Bu çerçeveden bakıldığında birey, kendini ifade etmek, çevresiyle iletişim kurmak için iletişim aracı olan dili kullanır. Dili sevmek, dile sahip çıkmak, ancak dili iyi bir şekilde kullanmakla mümkün olur. Birey, meramını en iyi şekilde anlatmak için nasıl bir dil bilincine sahip olmalıdır. Eğer dille ilgili eksiği varsa neler yapmalıdır. Dil, bizim varlık sebebimizdir. Diğer insanlarla sağlıklı bir iletişim kurmak için dili, ömür boyu kullanmak zorundayız. Eğer kullandığımız dile hâkim olursak daha sağlıklı bir iletişim kurarız. Bu yüzden dile daha duyarlı olmalıyız. Dili yanlış ve eksik kullanan bireylerin öncelikle dil bilincini geliştirmeleri gerekir. Dil bilincinden mahrum olan bireyler dili eksik ve yanlış kullanırlar. Dili yanlış kullanma dil kirlenmesine sebep olur. Dili suçlamak yerine kendi eksikliklerimizin farkına varıp bu eksikliklerimizi gidermek için gayret etmeliyiz. Bu bağlamda dil bilincine sahip olmak için bireyler, daha çok nelere dikkat etmeleri gerekir. İyi bir dil bilincine sahip olmak için bireyler sürekli okumak ve eksikliklerini giderme çabası içinde olmalıdır. Dilin kurallarını, inceliklerini anlamak kavramak bireysel bir edimdir. Bireyselleşmek biraz da bunu gerektirmektedir. Dil bilinci gelişmiş toplumların milli birlik ve beraberliğini daha çok korudukları bir gerçektir. Bunun için dil bilincini önce bireylerde geliştirmek gerekir.

Anahtar Kavramlar: Dil, gramer, birey, dil bilinci.

LANGUAGE AWARENESS OF AN INDIVIDUAL

Abstract

In this essay, language awareness of an individual is discussed. Individual is a being which lives in a community and is part of the community it is living in. From this viewpoint, the individual uses the language which is a tool for expressing himself and communicating with the community. Loving and protecting the language is possible by using it efficiently. What kind of language awareness the individual should have to make himself understood? If he has something missing about the language, what should he do? Language is our reason for being. We have to use the language all our lives to communicate better with other people. If we have the command of the language we use, we can communicate better. For this reason, we should be more sensitive about language. Individuals who use the language wrong or imperfectly should firstly improve the language awareness. Individuals who are deprived of language awareness use the language wrong or imperfectly. Using the language wrongly causes impurity of language. Instead of accusing the language, we should notice our own imperfections and make an effort to eliminate them. In this context, what should the individuals care about most to have good language awareness? Continuously reading and making an effort to eliminate the imperfections should be a must for the individuals. Understanding and comprehending the rules and particulars of the language is an individual acquisition. Individualization requires this at the least. It is a fact that the communities which have improved language awareness are able to protect their unity and solidarity. To achieve this, it is necessary to improve the language awareness in the individual level.

Keywords: Language, grammar, individual, language awareness.

¹ Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, birolipek@msn.com.

Giriş

Sosyal bir varlık olan insan, içinde yaşadığı toplumla iletişim kurmak için dili kullanır. İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özellik olan dil, aynı zamanda temel ve en etkili bildirişim aracıdır. Genel olarak bildirişim bir duygunun, bir niyetin ilkel bir şekilde veya bir gösterge dizgesinden yararlanılarak bir zihinden başka bir zihne ya da bir merkezden başka bir merkeze aktarılması ulaştırılması şeklinde tarif edilebilir. Muharrem Ergin'e göre dil, "insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, doğal bir araç, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş sosyal bir kurumdur" (Ergin 1980a: 3). Başka bir ifadeyle dil, bir gramer sistemine bağlı olarak insanın düşünce ve duygularını ifade etmesine yarayan hareketli, sesli, sözlü, yazılı işaretler sistemidir. İlk insandan günümüze kadar insanlar dili kullanarak iletişim kurmuşlardır. İnsan sosyal bir varlıktır ve tarih boyunca hep topluluk halinde yaşamıştır. Toplu halde yaşayan insanlar birbirleriyle iletişim kurmak için dili kullanmışlardır. Şu anda dünyada en gelişmiş iletişim aracı dildir. Dilden daha iyi gelişmiş başka bir iletişim aracı yoktur. Dil soyut kavramları ve iç dünyamızı en iyi ifade eden bir vasıta. Eğer dil olmasaydı el-kol, işaret ve nesnelere iletişim kurardık. Bu da çok ilkel bir iletişim olurdu ve her isteğimizi anlatmaya yeterli olmazdı. Dil, tabii bir iletişim aracıdır. Doğarken bu iletişim aracını çevremizde hazır buluruz. Doğup büyüyen her insan çevresindeki dili öğrenir. İnsan, yeteneğine ve eğitim düzeyine göre dili kullanır.

Dil, çok farklı şekillerde kullanılır. Dil, bilgi aktarmak için kullanılır. Kişilerarası ilişki kurmak; düşünceyi dile getirmek ya da açıklığa kavuşturmak, zihinsel etkinlik; anlamak ve benzeri etkinlikler için kullanılır. Dil, düşünceyi ifade etme amacına esas olarak hizmet eder (Chmosky 2002: 90). Felsefecilere göre dil, tarihi bir varlık alanıdır. Çünkü dil, insanın bir başarısı değil, onunla birlikte ortaya çıkan bir varlık alanıdır. Kısacası dil, insanın eylemlerinin bir göstergesidir (Mengüşoğlu, 2005: 250). Zira dil, bu dünyaya ait bir gereksinim ve insanla var olan; devam eden insanın bir etkinliğidir. Dil işlevsel olarak iki temel değer üzerine kurulur. Bunlardan birincisi insanı ve insana ait değerleri yakalayan, saklayan ve gizleyen, örten ve kapatan tarafıdır. Bir diğer tarafı insana ait duygu ve düşüncelerin, sevinç ve kederlerin velhasıl insan dünyasını ilgilendiren bütün sorunların, değerlerin açıklanması, ortaya konulması, ifade edilmesidir. Dil, insanlar için niyetle ilgili hem bir saklanma ve örtünme, hem de bir ortaya çıkma ve açıklama yansıma aracıdır.

"Bir milletin bütün tarihi boyunca edindiği kültürü, değer yargılarını ve hayat tecrübelerini sinesinde toplayan, onu koruyan ve yaşatan "kutsal bir hazine" olan dil, sadece iletişim aracı olarak düşünülmemelidir. İletişim aracı olma niteliği yanında dilin hem birey ve hem de millet için daha önemli olan yönü kültürel kimliği belirleyici ve koruyucu olan yönüdür. Milletin iç dünyasını, ruhunu yansıtan dil, kişilerin mensubiyetlerinin, milletlerine olan bağlılıklarının da belirleyicisidir" (Üstüner 2003: 2).

Dilin en önemli fonksiyonlarından birisi de saptama işlevidir. Çünkü dil, düşünüleni ve görüleni saptayabilir ve bunu kuşaktan kuşağa aktarılmasına hizmet eder. İnsan bilgisi ve deneyimi dilin sözlü ve yazılı olarak saptama fonksiyonu olmadan kuşaktan kuşağa geçemeyecektir (Mengüşoğlu 2005: 242). İnsanın tarih boyunca gerçekleştirdiği uygarlık, kültür, edebiyat, sanat, müzik vb. alanlarda gösterdiği başarı dil sayesinde. Kısaca insan bütün varlığını dile borçludur. İlimde, sanatta, teknikte, edebiyatta bütün insan başarıları dilin ürünüdür. Dili iyi kullanmak, uygar insan için bir ilkedir. Karşımızdaki insanlarla doğru iletişim kurmamız bu ilkeye bağlıdır.

Dili iyi kullanmak, dil bilincine sahip olmakla olur. Bu bilinçten yoksun bireyler dile zarar verir. Önemli olan bireyin bu konularda duyarlı, uyarılara yatkın ve hazımlı olmasıdır (Zülfükar 2008: 27). Dili iyi kullanmak bir yetenek işidir. Çalışarak, gayret ederek insan, dili mükemmel bir şekilde kullanabilir. Bazen kullanılan “dil yozlaşması” tabiri de yanlıştır. Çünkü dil bir varlık olarak yozlaşmaz. Yozlaşma, dilin kullanımı ile ilgilidir. Bu bakımdan yozlaşma, dilin kendisiyle ilgili değil, dili kullananlarla ilgili bir sözdür. Sonuçta dili kullanan bireylerdir (Buran 2006: 40). Dil kullanımı sırasında yetersiz olan bireyler dile zarar verir. Bireysel bir başarı aynı zamanda dilin bir başarısı sayılır.

Dil, bir milletin diğer milletlerden farklı olan terennümü ve konuşmasıdır “İşte insanın dünyadaki yerini, değerini belirten ve insanı insan yapan en temel nitelik dildir. Dil insanın var oluşunun ifadesidir.” (Ergin 1988b; 6). Farkında olalım veya olmayalım sabahtan akşama kadar dili kullanıyoruz ve dille kendimizi ifade ediyoruz. Çevremizin farkına varmamız da yine dil sayesinde olmaktadır. İnsan varlık âlemini ancak dili sayesinde tanır; bilgi dünyasını onun sayesinde elde eder ve hayatını ona göre düzenler.

İnsanın kendi dünyasını, bildiklerini başkalarına bildirmesi ve bunu gerek sözlü ve gerekse yazılı olarak ifade etmesi dilin başarısıdır (Özkan 2006: 30). Eğer dil olmasaydı düşünülenler bulunduğu ortamda yok olur giderdi. Ama dil sayesinde gelecek nesillere birikimlerimizi bırakabiliyoruz. İnsan, dil sayesinde düşündüklerini ve gördüklerini tespit edebilmekte ve bunları kuşaktan kuşağa devredebilmektedir. Böylece bir kuşağın başarısından daha sonra gelen kuşaklar da yararlanma imkânı bulur. Yapılanlar ve başarılanlar ancak dil sayesinde korunabilmekte ve gelişebilmektedir. Çünkü dil bir milletin hafızasıdır. Dil aynı zamanda bir milletin hazinesinin anahtarıdır. Zamanla ortaya çıkan gelişmeler, zenginlikler dille anlatılır. Sonraki kuşaklar bu değişme ve gelişmeleri, dil aracılığıyla öğrenerek, ortak bir kültür etrafında toplanırlar. Ortak kültür, aynı zamanda milletin bünyesini sağlamlaştırır. Bu bünyenin yapı taşı ve aktarıcısı dil olduğundan, kültür aktarımı sağlanır ve millî kültür korunmuş olur.

Bireyde Dil Bilinci

Konfüçyüs’e sormuşlar; bir ülkeyi yönetmeye çağrılıysaydınız, yapacağınız ilk iş ne olurdu? diye... Ünlü filozof şöyle cevap vermiş: “Hiç şüphesiz, dili gözden geçirmekle işe başladım. Eğer dil kusurlu olursa, kelimeler düşünceyi iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılmazsa, yapılması gereken işler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa, töre ve kültür bozulur. İşte bunun içindir ki hiçbir şey dil kadar önemli değildir.” Konfüçyüs (Uygur 2001: 23’ten).

Konfüçyüs’ün bu sözünden anlaşıldığı gibi devlet, millet için olduğu kadar birey için de dil, önemli bir konudur. Çünkü dili kullanan bireylerdir. Dilin kusurlu olması bireylerin dil eksikliğinden kaynaklanan bir durumdur. Dilin kurallarını inceliklerini yeterince bilen bireyler dili daha etkili ve güzel kullanır. Kendi kusurlarımızı, acimizi dile atfederek onu suçluyoruz (Gövsä 2005: 23).

“Kişi noksanını bilmek gibi irfan olamaz.” diye eskilerin güzel bir sözü var. Acaba birey olarak dille ilgili hangi eksiklerimiz var. Zira her insanda dil bilinci aynı düzeyde olmaz.

Konumuzun başlığında geçen “birey” sözcüğünü bilerek seçtik ve tercih ettik. Birey sıradan bir insan değildir. Birey duyan, düşünen, anlayan, üreten, araştıran, okuyan, sentez yapabilen sorgulayan, geçmiş ve gelecek arasında bağ kurabilen insandır. Türkçe Sözlükte birey; “İnsan topluluklarını oluşturan, insanların benzer yanlarını kendinde taşımakla birlikte, kendine özgü ayırıcı özellikleri de bulunan tek fert” şeklinde tarif edilmektedir (T. Söz: 308). Birey kendinin farkında olan bir amaç için bir gaye için çalışan, yaptığı ve yapamadıklarının farkında olan insandır. Eğer insan, mensup olduğu toplumun değer yargılarının farkında ise, kendine özgü özellikleri taşıyorsa, bireyselleşme sürecini tamamlamış ve sosyalleşmiştir denilebilir. Dünyada “İnsana iyi alışkanlıklar kazandıracak ve dolayısıyla insanı başarıya ulaştıracak tüm etkinlikler insanı bireyselleştirir.” (Baştürk 2005:131). Dille ilgili yapılan çalışmalar bireyi daha bilgili ve başarılı kılar. İnsan sürekli gelişen ve değişen bir varlıktır. İnsanda yenileşme ve değişme isteği ancak milli kültürün kaynağından beslendiği yani milli özellikleri koruduğu takdirde özünü kaybetmeden yenileşerek yol alabilir ve yaratıcılığa dönüşebilir. Aksi halde, taklitçilik yolu ile yavaş yavaş kendi benliğinden uzaklaşır. Böylece, idealizmden yoksun bir kültürsüzleşme süreci başlar ve insan, elinde olmadan bir kültür boşluğuna doğru sürüklenir (Korkmaz 1995: 857).

Bireyselleşme aslında insanın doğumuyla başlar ölümüne kadar devam eden bir süreçtir. Bir günü bir gününe eşit olan; kendini yenileyemeyen sürekli yeni bilgiler öğrenme gayreti içinde olmayan çağın gerisinde kalır. Belli bir toplumun bireyi olan insan, yaşamını sürdürebilmek için çevresiyle iletişim kurmak zorundadır. İletişim, insanın dış dünyayı tanıyarak bireysel varlığının farkına varmaya ve diğer bireylerle ilişki kurmaya yardımcı olur. Yeryüzünde şu ana kadar gelişmiş en iyi iletişim aracı şüphesiz dildir. Sosyal bir varlık olan insanın birbirleriyle uyumunu dil sağlar. Dil ise düşüncenin alt yapısıdır ve birey olmanın ilk koşuludur (Cığerci 2009: 68).

Dil, birey için olduğu kadar millet için de önemli bir unsurdur. Dil, milleti bir arada tutan en temel özelliklerden biridir. Dil, milleti şekillendiren ve ona şahsiyet veren kültürün, tarihi devirlerden bugüne ve bugünden yarına geçişini sağlayan bir vasıta olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan dilin yapısı, işleyişi, ifade gücü ve niteliği bir millet varlığı için son derece önemlidir (Korkmaz 1995: 818). Milli birlik ve beraberlik ancak toplum fertlerini birbirine perçinleyen dille sağlanır. Günümüzde bireylerde dil bilinci maalesef gelişen dünya şartlarına göre gittikçe azalmaktadır. Küreselleşme, çağdaşlaşma adı altında milli bilinç buna paralel olarak dil bilinci önemini yitirmektedir. Dil ile millet ve millî kültür arasındaki bağı ifade eden Atatürk şöyle demiştir: “Türk dili Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihaysiz felâketler içinde ahlâkını, anelerini, hatıralarını menfaatlerini, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir” Atatürk (Korkmaz 1995: 732'den). Daima kültürü yaşatan ve canlı tutan dildir. Bir milleti yaşatan, ona dinamizm veren temel güç de kültürdür.

Milli varlığın, milli birlik ve beraberliğin devamını sağlayan bütün kültür değerleri içinde dil önemli bir yer tutmaktadır. Bu yüzden dil, bireylerden özen beklemektedir. Hem yazarken hem de konuşurken dilimize biraz daha özen gösterilmeli. Duygu ve düşünceler dilin en uygun kelimeleriyle anlatılmalı. Bu bir alışkanlık bir tutku haline getirilmeli.

Dilde, insan varlığının toplum içindeki binlerce yıllık yaşayışının zaman süzgecinden geçirilmiş anlam ve özünü bulabilmekteyiz. Bu bakımdan on binlerce kelime ve şekilden kurulmuş olan dil, yapısının ve görevlerinin ayrıntılarına doğru inildikçe, insan, toplum ve millet varlığına hükmeden çok yönlü ve anlamlı bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Korkmaz 1995: 853).

“Bir milletin ruhu ve yaşama biçimi dilinde şekillenir. Bu bakımdan dil, milletin hayat felsefesini yansıtır. Bir topluluğun millet halinde yükelebilmesi ancak dil ile mümkündür. Milletin pek çok özellikleri, örf ve adetleri, dünya görüşü, hayat felsefesi, inançları, sanat anlayışları, dile yansır. Dil, milli hafızanın milli hatıraların, duyguların ve düşüncelerin, bütün maddi ve manevi değerlerin, bütün buluş ve yaratışların müşterek hazinesidir” (Ergin 1988b; 6).

Bireyde dil bilincinin gelişebilmesi için bireysel düzeyde ilginin olması gerekir ve daha da önemlisi çeşitli etkinliklerle zihinleri teşvik etmek gerekir (Demir 2009; 169). Böylece aynı dili konuşan toplum bireylerinde ortak ve milli bir bilinç oluşur ve bu bilinç bireyler arasında sıkı bir bağ meydana getirir. “İnsan sadece maddiyatla yaşayamaz. Maneviyat da lazımdır. İşte dil bizim manevi varlığımızdır, manevi vatanımızdır.” (Baştürk 2005;131). Çünkü ortak dil millî ve manevî değerlerin, ortak buluş ve yaratılışların müşterek hazinesidir. Esasen bireyin sosyalleşmesi; sosyal ve milli dayanışması ancak dil sayesinde gerçekleşir. Sosyalleşme ise bir bakıma bireylerin birbirine benzemesi, birbirleriyle ortak anlamlar, davranışlar ve değerlere sahip olmasıdır. Bunu ancak dil birliği gerçekleştirir. Öte yandan sosyalleşme bir yönüyle de bireyin kendine özgü bir kişilik kazanması demektir. Bu da yine dil sayesinde gerçekleşir (Özkan 2006; 31). Birey dille kendinin farkına varır, dış dünyayı algılar sıradan bir biyolojik varlık olmaktan kurtulup sosyalleşerek belli bir toplumun ve kültürün parçası olur.

Birey konuştuğu dili içinde yaşadığı toplumda hazır bulur. “Bir millete mensup olan birey, o milletin kültürünü, dilini, dinini, inançlarını, zevkini, gelenek ve göreneklerini beraberinde taşır.” (Özkan 2006; 37). Dil, bireyleri birbirine bağlayan ilk bağıdır. Anlaşma vasıtası olarak dil en yaklaşımcı sosyal akrabalık bağıdır (Ergin, 1988b; 7). Bu yüzden insan için olduğu kadar millet ve devlet için de dil oldukça önemli bir kültür unsurudur. Konuştuğumuz dil bize bir kimlik, bir kişilik kazandırarak hangi millete ait olduğumuzu gösterir. Dil bireyler üstünde, bütün bir toplumu kapsayan güçlü bir kurumdur. Toplamların en büyük dayanağı dildir (Kavaz 2008: 4). “Dil, zaman ve mekân engellerini aşarak ruhlar arasında bir birlik kurar; insanlar arasında duygu ve düşünce ortaklığını gerçekleştirir” (Özkan 2006; 38). Dil, bir bakıma insan düşüncesinin aynasıdır. Onun için dil bir milletin düşünce sistemini gösterir. İnsan dil ile düşünür. Bu bağlamda insan, gerçekler âlemiyle ilişkilerinin büyük kısmını dil ile kurmaktadır (Karaağaç 2002: 30). Bir dil onu kullanan milletin kafa yapısını, nasıl düşündüğünü, o milletin bireylerinin zihninin nasıl çalıştığını ortaya koyar; millî düşünce tarzını yansıtır. Buna Göktürk yazıtlarındaki Bilge Kağan’ın konuşmasını örnek verebiliriz: “Aç olanı doyurdum çıplak olanı giydirdim; gündüz durmadım, gece uyumadım.” Sosyal devlet anlayışını, bir milletin yaşam felsefesini ve düşünce sistemini bu yazılı ürünlerde bulabiliyoruz. Dil, geçmişin birikimlerini günümüze taşıyan bir araçtır. Kültürün kaynağının dilde olduğunu unutmamak gerekir.

Dile vakıf olan insan kendi meramını şüphesiz daha güzel bir şekilde anlatır. Diğer insanlarla iyi bir iletişim kuran birey, bulunduğu ortamda değer ve itibar görür. “Dile hâkim olan, dili iyi kullanan bulunduğu ortamda liderdir.

Kendini daha iyi ifade eder.” (Demir 2009; 169). Bireyler birbirlerini kelimelerle tanır. İnsan kelimelerle düşünür. Bir birey kelime açısından ne kadar zenginse, duyu ve düşüncelerini ifade etmede o kadar zengin olur. Dilde kullanılan her kelimenin tarihi süreç içinde “oluş ve yontuluş” süreçleri vardır (Banarlı 1986: 14). Mesela bir atasözümüz ne diyor. *Yuvarlanan taş yosun tutmaz*. Sürekli yer değiştirenler için kullanılan bir sözdür. Yosun tutmak bir yere bağlanmak, kök salmak, oraya ait olmak anlamındadır. Cengiz Han Devletinde ve döneminde Yosun tutmak deyimini “*Yol ve Usul*” görevinde kullanılmıştır (Ögel 2001, 499). Her kelimenin bir büyüğü, bir çağırışım değeri vardır. Kelimeler gösterge olarak bir milletin geçmişi, yaşayışı, dünya görüşü, inançları, gelenekleri ve değişik açılardan nitelikleri üzerinde çok önemli ipuçları olarak değerlendirilmelidir. Bir dilin söz varlığı toplumsal dilbilim açısından o toplumun yerleşme ve kültür tarihi bakımından önemlidir. Güzel sözler, tabirler, kalıp ifadeler ve deyimler, dilin önemli bir parçasıdır. Bu güzel sözlerin manalarında milletin yaşayışı, düşüncüsü, hayata bakışı tarzı yatar. Deyimler, tabirler, kalıp ifadeler fikir ve düşünce hayatımızın süsü, konuşmalarımızın tuzu biberi gibidir (Adıgüzel 1990: 7). Bu bakımdan anlayan, fark eden birey; kendi bilincinin farkına varır. Yaşamı da iyi algılar.

Dili İyi Kullanmak Bireye Ne Kazandırır?

Dil, insana bir şahsiyet bir kimlik kazandırır. Bireyin kendisiyle beraber taşıdığı ve benliğine mal ettiği tarih ne kadar genişse, onun şahsiyeti de o kadar büyüktür ve o nispette kuvvetlidir. Geçmişin en önemli araçlarından belki de ilki dildir. Dil olmadan bilinç olmaz. Dil, bireysel anlamda insanın ve milli kültürün içinde biriktirdikleri için bir araç değil, insana ait özün ve kültürün kendisidir. Bu bağlamda dilin kaderi aslında milletin kaderiyle ilişkilidir. Milletler ilerledikçe dil de ilerler ve gelişir; milletin sefaleti, dilde de gerilemeyi, bozulmayı beraberinde getirir (Erbay 2009: 104). Kelime dağarcığımız, söz varlığımız ne kadar zengin olursa evreni kâinatı anlamamız ve yorumlamamız o kadar zengin olur. Albert Einstein, “*dilin sınırı beynin sınırındır*” der. Einstein (Selçuk 2009: 10’dan). İnsan günlük yaşantısında çevresiyle ne kadar olumlu ilişkiler kurabilirse, o kadar başarılı olur; bulunduğu toplulukta sevilir, sayılır, sözü geçen, etkili bir kişi olur; dost edinir; liderlik kertesine ulaşır. İş hayatında ve diğer alanlarda başarı sağlar istediğini elde eder.

Bu bakımdan dili doğru, güzel ve etkili kullananlar toplumda daha başarılı olurlar. Güzel ve etkili konuşmak için sürekli bir tutku ile çalışmak gerekir (Yörük 1995: 3). Bunun için de çok okumak lazımdır. Kuşkusuz okumanın tek yararı kişiye salt bilgi sağlaması değildir. Pek çok yararı vardır. Bunlar:

Okuma bireyi yararlı, yapıcı ve yaratıcı yapar.

Bireyin duyu ve hayal dünyasını zenginleştirir.

Düşünme gücünü arttırır, kişiliğini güçlendirir.

Bireye güzel konuşma ve yazma olanağı sağlar.

Bireyi beğeni (zevk) sahibi yapar.

Can sıkıntısını yok eder. Canı sıkılan bir insan okumuyor demektir.

Yalnız okurken anlamlarını bilmediğimiz kelimelerin, deyimlerin ve kelime gruplarının dildeki anlamlarını iyi araştırmak gerekir. Eğer araştırmazsak, sözlüklere bakmazsak bazı kelimelerin anlamlarını yanlış anlarız. Mesela

“İki eli kanda olsa.” deyiminde (Köklügiller 1994; 130). “kanda” kelimesi eski Türkçede “nerede” anlamındadır. Eğer anlamını bilmezsek deyimı yanlış anlamlandırırız. Özellikle deyimler, “bir dili konuşan toplumun yaşam biçimini yansıtan, o toplumun düşünme biçimi açısından önemli sözlerdir” (Aksan 2003: 91).

Güzel konuşmak veya yazmak için dili iyi kullanmak gerekir. Dili iyi kullanmak isteyen her birey saygıyla, sevgiyle, yaşam boyunca dili öğrenme çabasına katlanmak zorundadır. Bu çaba güzel eserleri okuma, kelime dağarcığını zenginleştirme, dilin kurallarını öğrenmeyi gerektirir (Korkmaz 1995: 20).

Dil, aynı zamanda bir kültür yaratıcısı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Çünkü duygu ve düşüncenin tam olarak anlatılabilmesi dilin mükemmelliğine ve zenginliğine bağlıdır. Atatürk’ün Türk dilinin kaynaklarına kadar inilerek araştırılıp incelenmesini istemiş olması, aynı zamanda dil bilincini tarih bilinci içine yerleştirip, geçmiş ve kültürle olan bağlantısını koruma amacına dayanmaktadır. Dilin gelişip güzelleşmesi, üstün bir ifade gücüne kavuşturulması ve zamanla daha da zenginleşerek yol alabilmesi, elbette bireylerin katkıları, şairlerin, yazarların, düşünürlerin ve bilim adamlarının onun üzerindeki geliştirici tasarrufları ile mümkün olabilmektedir (Korkmaz 1995: 809).

Bıreyde Dil Bilincinin Gelişmesi İçin Ne Yapılmalı?

Üzerinde durulması gereken bireysel değerlerden biri dil bilincidir. Bıreylerde dil bilincinin geliştirilmesi için neler yapılabilir veya neler yapılmalı. Diğer yaratılmışlardan farklı olarak insan, hayatını sürdürebilmek için iletişim ve etkileşim içinde olmak zorundadır. Sağlam bir iletişim kurmak için bazı temel taşların yerine oturması lazımdır (Yaman 2012: 174).

Bırey olarak öncelikle kendi yöremizin ağzını başka yerlerde kullanmamalıyız. Kendi yöremizin dışına çıktığımızda Türkiye Türkçesiyle konuşmaya gayret etmeliyiz. Birlik beraberlik açısından bu bir zorunluluktur. Böylece Türkçeye de hizmet etmiş oluruz. Eğer telaffuzumuz bozursa, düzeltme yoluna gitmeliyiz; bu yönde çaba sarf etmeliyiz. Bütün bireyler olarak güzel bir Türkçe ile konuşmaya çalışmalıyız. Vurgunun gerektiği yerde kullanılmaması, başka heceler üzerine kaydırılması, tonlamanın, duraklamaların yerinde yapılmaması bir eksikliktir. Bu bakımdan konuşan bireyler, uzunluk ve kısalık bakımından hecelerın değerlerini, vurgulamanın, duraklamaların yapılacağı yerleri bilmesi gerekir (Zülfükar 2008: 90).

Millet demek dil demektir. Milleti oluşturan bütün bireyler, dile sahip çıkmaları gerekir. O halde dile özel bir itina göstermeliyiz. Dilimizi en güzel şekilde konuşma gayreti içinde olmalıyız. Bu bizim aynı zamanda vatandaşlık görevimizdir. İnsanın millî kimliğine sahip çıkması ve onunla gurur duyması ancak ve öncelikle diline sahip çıkmasıyla mümkün olur.

Bırey olarak dilin kurallarını, özelliklerini öğrenmeye gayret etmeliyiz. Doğal bir varlık olan dilin kendine has kanunları ve yaşama şartları vardır. Öncelikle bu kanunları araştırmak öğrenmek gerekir (Arat, 1987: 323). Ancak o zaman dili sevebilir ve koruyabiliriz. Dil, bizim varlık sebebizdir. Bunu asla unutmamalıyız. Dilin kurallarını, inceliklerini, güzelliklerini öğrenmeden dil bilincine nasıl sahip olabiliriz. Mesleğimizde ve günlük hayatımızda temiz, akıcı, güzel ve kuvvetli bir dil kullanmalıyız (Sinanoğlu 200: 57).

Dil milleti bir arada tutan en temel özelliklerinden bir tanesidir. Bu yüzden dil bilincini bütün insanlarımızı vermeliyiz. Bireylerde dil bilinci maalesef gelişen dünya şartlarına göre gittikçe azalmaktadır. Küreselleşme, çağdaşlaşma adı altında millî bilinç buna paralel olarak dil bilinci zayıflamaktadır. Küreselleşme gelişmelerinin en çok etkilediği alan dildir. Dil, doğrudan kimliğimizdir, milliyetimizdir; farklılık ve benliğimizi ilk hissettiğimiz hayat alanımızdır (Kösoğlu 2002: 130).

Bilgi, insanın en temel ihtiyaçlardan biridir. Bilgisiz insanın diğer insanlarla paylaşacak pek bir şeyi olmaz. İletişim, hem bilgilenme hem de bilgi aktarma anlamına geldiğinden hayatın devamı için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır (Yaman 2012: 174). Birey olarak bütün kültür unsurlarımızın farkında olmak zorundayız. Millet olarak kendi kültür değerlerimizi ihmal ediyoruz. Fakat yabancı kültürlerle fazla hayranlık duyuyoruz. Öncelikle kendi değerlerimize sahip çıkmalıyız. Her milletin yetiştirmiş olduğu bir insan tipi vardır. Ancak köklü medeniyetlere sahip olan milletler; çok değerli bilim adamları, eşsiz sanatkarlar, emsalsiz edebiyatçılar istisna gönül adamları ve çok değerli dava adamları yetiştirmişlerdir. Türk kültürünün de yetiştirmiş olduğu bir insan tipi vardır. Peyami Safa, Nurettin Topçu, Osman Turan, Cemil Meriç, Erol Güngör, Necip Fazıl gibi tefekkür insanlarımız; Mete Han, Bilge Kağan, Alparslan, Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman, Yavuz Sultan Selim, Mustafa Kemal Atatürk gibi devlet adamlarımız; Ahmet Yesevi, Mevlana, Yunus Emre gibi gönül insanlarımız, Mimar Sinan, Evliya Çelebi, Nasrettin Hoca ve daha birçok insan tipi Türk kültürünün içinden çıkmıştır. Kültür tarihimiz birçok örnek insanla doludur. Bu örnek insanları iyi tanımalıyız, iyi okumalıyız. Her şeyden önce okuyan ve okuduğunu anlamaya çalışan bireyler olmaya gayret etmeliyiz. Aksi takdirde dil refleksimizi kaybederiz (Doğan 2004: 287). Okumak için mutlaka zaman ayırmalıyız. Kelime dağarcığımızı ve bilgimizi arttırmak için sürekli okuma çabası içinde olmalıyız.

Dil nesiller arasında bağ kuran bir araçtır (Ercilasun 1993: 159). Geçmişle bağımızı koparmamak için, geçmişe ait eserleri okuyup anlamak gerekir. Toplum olarak az okuyoruz. Okumayı sevmiyoruz. Okumaya zaman ayırmıyoruz. Türk edebiyatının köşe taşlarını çok iyi okumak gerekir. Okunacak eserler tespit edilmeli ve mutlaka okunmalıdır. Orhun Abidelerini, Kutadgu Biligi, Dede Korkut Hikâyelerini, Mesneviyi okuyan; bununla birlikte kültür mirasımız olan atasözleri, deyimleri, ninnileri, masalları, mitolojiyi, destanları, okuyan anlayan bireyler olmalıyız. Türk edebiyatının belli başlı yazılı ürünlerinin mutlaka okunması ve bilinmesi gerekir. Bir başka önemli mesele de birbirimize yardım etme duygusudur. Bu duygu gün geçtikçe kaybolmaktadır. Oysa cehaleti yok etmenin yolu yardım etmektir. Bireyselleşmiş, kendini aşmış bir kişi bulunduğu ortamda yıldız gibi parlar çevresini aydınlatır.

Evimizde, kütüphanemizde, çalışma masamızda, elimizin altında İmla Kılavuzu, Türkçe Sözlük ve Lügat bulunmalı. Bunlardan yararlanmasını bilmeliyiz. Hangi meslekte olursak olalım dilde kullanılan kelimelerin ve terimlerin anlamlarını eksiksiz bilmeliyiz. Eğer okuduğumuz metinlerde anlamını bilmediğimiz kelimeler varsa hemen sözlüklere bakıp anlamlarını öğrenmeliyiz. Türkiye’de okuyan kesim olarak kabul edilen “öğretmen adayları” arasında yapılan bir araştırmada Türkçe Sözlük kullanmanın gereksiz olduğuna inananların sayısı % 88’dir. Aynı araştırmada Türkçe Sözlüğe sahip olma tutumuna karşı öğretmen adaylarının % 84 hayır gerek

yoktur cevabı vermişlerdir (Kolaç 2009: 53). Bu araştırmadan da anlaşıldığı gibi bireyler bir Türkçe sözlüğe sahip olmayı ve sözlük kullanmayı lüzumsuz olarak görmektedirler. Hâlbuki okurken:

“İçinde anlaşılmayan bir kelime bulunan cümleler algılanmadığı için insanlar ezberleme yoluna gitmekte; o cümledeki fikir veya düşünce kendi cümleleri ile ifade edememektedir. Bir tek kelimenin bile anlaşılmaması cümlenin bütünüyle anlaşılmamasına yol açmaktadır. Sonuçta düşünmeyen, kavramayan, anlamayan; anlamadıkları için de anlatamayan, konu hakkında kendilerine ait düşünce ve görüşleri oluşmayan, yorum ve değerlendirme yapamayan üreticilik ve yaratıcılıkları bulunmayan” bireyler ortaya çıkmaktadır (Üstüner 2003; 3).

Ülkemizde Türkçe ile ilgili tek resmî kurum Türk Dil Kurumudur. İmlâ kılavuzları, sözlükler, dil bilgisi kitapları hazırlama görevi yasa ile Türk Dil Kurumuna verilmiştir. Ancak, bu işi yapan bir kurum var diyerek herkesin bir kenara çekilmesi, Türkçenin katledilmesine seyirci kalması mümkün değildir. Türkçe hepimizin en kutsal varlığıdır. Türkçe bizim kimliğimizdir. Şairin dediği gibi Türkçe, ses bayrağımızdır. Bayrağımızı koruduğumuz gibi dilimizi de korumalıyız. Biz bu dilimizi atalarımızdan miras aldığımız kadar, gelecek kuşaklardan da ödünç aldık (Akalin 2014: 5). Her birey bu bilinçte olmalıdır.

Dile hâkim olmak, dili iyi kullanmak için sürekli bir gayret içinde olmalıyız. Bilmediklerimizi öğrenmeli bildiklerimizi öğretmeliyiz. Bütün bireylere milletimizin sahip olduğu ve yaşattığı dili, bütün güzellikleri, yücelikleri ve güzel sesleriyle öğretmek gerekir. Ancak o zaman “*dilde, fikirde, işte birlik*” sağlanmış olur. Orhan Seyfi Orhon’un dediği gibi:

Madem birsin birlik olsun

Dilde dinde milliyette

Murat ette dirlik olsun

Baştan başa cemiyette

Bir toplumda (cemiyette) birlik ve beraberliğin olabilmesi için, öncelikle dilde birliğin sağlanması lazımdır.

Sonuç

Dil bilinci bireysel bir eylemdir. Toplum içinde yaşayan bireyler konuştukları dilin kurallarını inceliklerini öğrenmek, bilmek zorundadırlar. Bireyler güzel etkili ve güçlü bir Türkçe kullanmak için yaşamları boyunca bir çalışma bir gayret içinde olmak zorundadır. Her bireyde dil bilinci aynı düzeyde olmaz. Bireyler ancak özel gayretlerle dil bilincine sahip olabilirler. Bütün yaşamımız boyunca kullandığımız bu dili neden en etkili bir iletişim aracı olarak kullanmayalım. Dilimizi korumak için, öncelikle bireylerde dil bilincinin geliştirilmesi gerekir. Böylece dil bilincine sahip bir toplum ortaya çıkar.

Kaynakça

Adıgüzel, Hüseyin (1990). *Açıklamalı-Örneklili Türkçe Deyim Hazinesi*, İstanbul: TDA Vakfı Yay.

Akalin, Şükrü Haluk, “Türkçenin Güncel Sorunları”. <http://turkoloji.cu.edu.tr/DIL%20SORUNLARI/02.php> (23.10.2014).

Aksan, Doğan (2003). *Türkçenin Gücü*, 8. Baskı, Ankara: Bilgi Yay.

Arat, Reşid Rahmeti (1987). *Makaleler Cilt I*, (Haz.: Osman Fikri SERTKAYA), Ankara: TKAE Yay.

- Banarlı, Nihat Sami (1986). *Türkçenin Sırları*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Baştürk, Rabi (2005). *Psikolojik Harp Ve Kültür Savaşları*, I. Baskı, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yay.
- Buran, Ahmet (2006). "Yozlaşma Dilin Kullanımıyla İlgilidir" Konulu Röportaj. Elazığ, *Bizim Külliye Dergisi*, 30. Sayı, Aralık-Ocak-Şubat, s. 40-44.
- Chomsky, Noam (2002). *Dil Ve Sorumluluk* (Çev.: Hüsni Özasya), 1. Baskı, İstanbul: Ekin Yayınları.
- Ciğerci, Fatih Mehmet (2009). "Küreselleşme Ve Yabancı Dille Eğitim" 7. *Uluslar Arası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi* 9-11 Haziran, Calalabad-Kırgızistan s. 67-73.
- Demir, Halis (2009). "Lider Olunur Mu, Lider Doğulur Mu?" 7. *Uluslar Arası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi* 9-11 Haziran, Calalabad-Kırgızistan s.168-177.
- Doğan, Mehmet (2004). *Yüzyılın Soykırımı*, İstanbul: İz Yay.
- Erbay, Nazire ve Çakmak, İsmail (2009), "Küreselleşme, Dilde Tek Tiplilik Ve "Makineleşme", *Türk Dili Dergisi*, Cilt: XCVII. S. 692, Ağustos, s. 103-109.
- Ercilasun, Ahmet. B. (1993). *Dilde Birlik*, 2. Baskı, Ankara: Ecdâd Yay.
- Ergin, Muharrem (1980a). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Boğaziçi Yay.
- Ergin, Muharrem (1988b). *Türkiye'nin Bugünkü Meseleleri*, 4. Baskı. Ankara: TKAE Yay.
- Gövsâ, İ. Alâattin, (2005). "Dilimizi Sevmeliyiz" *Atatürk ve Türk Dili 3, I*, (Haz.: Kâzım YETİŞ), Ankara: TDK Yay.
- Karaağaç, Günay (2002). *Dil, Tarih ve İnsan*, Ankara: Akçağ Yay.
- Kavaz, İbrahim (2008). *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Elazığ: Üniversite Kitapevi.
- Kolaç, Emine (2009). "Öğretmen Adaylarının Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu Kullanma Tutum ve Görüşleri", *Türk Dili*, Temmuz 2009, S. 691, s. 50-59.
- Korkmaz, Zeynep (1995). *Türk Dili Üzerine Araştırmalar-II.*, Ankara: TDK Yay.
- Köklügiller, Ahmet (1994). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: Kaya Yay.
- Kösoğlu, Nevzat (2002). *Küreselleşme Ve Millî Hayat*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kurum Yayını: TDK (2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yay.
- Mengüşoğlu, Takiyettin (2005). *Felsefeye Giriş*, 9. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ögel, Bahaeddin (2001). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay.
- Özkan, Mustafa (2006). *Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı Ve Sözlü Anlatım*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Selçuk, Sami (2009). *Önce Dil*, 1. Baskı, İstanbul: Truva Yay.
- Sinanoğlu, Oktay (2002). *Bye Bye Türkçe*, 4. Baskı, İstanbul: Otopsi Yay.

Uygur, Nermi (2001). *Dilin Gücü*, 6. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yay.

Üstüner, Ahat (2003). "Anadille Eğitim ve Türkçe". *Birses*, 21.01.2003.

Yaman, Ertuğrul (2012). "Etkili İletişimin Giriş Kapısı", *Susma Sanatı*, 4. Baskı, Ankara: Akçağ Yay.

Yörük, Yaşar (1995). *Güzel Konuşma / Yazma*, İstanbul: Serhat Yay.

Zülfükar, Hamza (2008). *Doğru Yazma ve Konuşma Bilgileri*, Ankara: Başkent Klîşe Matbaacılık.

